

Р.Б. Майданов^{1*}, **А.С. Асилова¹**,
А.С. Нуртазина², **Ж. Ранов¹**

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

²«Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік Басқару Академиясы»
Республикалық Мемлекеттік Қазыналық Кәсіпорнының Ұлытау облысы бойынша филиалы,
Қазақстан, Жезқазған қ.

*e-mail: rinatmaidanov@gmail.com

ХАЛЫҚ ТАБЫСЫН МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ ЕЛДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫНДАҒЫ РӨЛІ

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасы жаһандық пандемияға, геосаяси ахуалға байланысты іскерлік белсенділіктің төмендеуіне және ұлттық қауіпсіздікке төнген сын-қатерлерге байланысты күрделі кезеңді бастан өткеріп отырғандықтан халықтың әл-ауқатын арттыру, халық табысындағы алшақтықты азайту және табыспен қамтамасыз ету мақсатында еңбек етуге қолайлы жұмыс орындарын ашу мемлекеттің алдындағы маңызды міндеттердің бірі болып табылады.

Зерттеу тақырыбының өзектілігі халық табысын мемлекеттік реттеу саясатының тиімділігін күшейту қажеттілігімен байланысты, оның мақсаты жұмыспен қамту, экономикалық жағдайдың ауытқуынан қорғау және халықтың әлеуметтік осал топтарына көмектесу негізінде халықтың табысын арттыру болып табылады. Мемлекеттің қазіргі даму жағдайында халықтың табысын қалыптастыру және бөлу саласындағы өзгерістер, бюджетаралық қатынастар жүйесінің үнемі өзгеруі халықтың табысын мемлекеттік реттеу мәселесін зерттеудің өзектілігін анықтайды.

Мақаланың мақсаты – Қазақстан Республикасында халық табысын мемлекеттік реттеудің елдің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы рөлін анықтау.

Мақалада Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесі мен оның негізгі әдістеріне шолу жүзеге асырылып, негізгі әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштеріне бағалау жасалыңды және Қазақстан Республикасында халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесін жетілдіру бойынша ұсыныстар келтірілді.

Тұтастай алғанда, халық табысының тұрақты өсуін қамтамасыз ете алмау, еңбек табысының салыстырмалы түрде төмен болуы, өзін-өзі жұмыспен қамтудың жоғары болуы, болашақта нақты табыстың өсуі бойынша мақсаттарға қол жеткізбеу мемлекеттік әлеуметтік-экономикалық дамуына елеулі әсері бар тәуекелдер болып табылады. Жүргізілген зерттеу нәтижесінде авторлар елдің әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз ету үшін халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесін жетілдіру қажет деген қорытындыға келеді.

Зерттеу жүргізу барысында жүйелік, аналитикалық, экономикалық және статистикалық талдау әдістері қолданылды. Ғылыми зерттеу материалдары ретінде Дүниежүзілік банктің, Қазақстан Республикасы стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің ұлттық статистика бюросының статистикалық деректері қолданылды.

Жүргізілген зерттеудің құндылығы зерттеудің нәтижелерін мемлекеттік реттеу органдары Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу саласындағы мемлекеттік саясатты өзгерту кезінде қолдану мүмкіндігімен сипатталады.

Түйін сөздер: халық табысы, мемлекеттік реттеу, кедейлік, әлеуметтік теңсіздік, күнкөріс деңгейі.

R.B. Maidanov^{1*}, A.S. Assilova¹, A. Nurtazinova², Zh. Ranov¹

¹Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

² Branch of the Republican State Treasury Enterprise «Academy of Public Administration under the President of the Republic of Kazakhstan» in the Ulytau region, Kazakhstan, Zhezkazgan

*e-mail: rinatmaidanov@gmail.com

The role of state regulation of income of the population in the socio-economic development of the country

Today, due to the fact that the Republic of Kazakhstan is going through a difficult period due to a global pandemic, a decline in business activity due to the geopolitical situation and national security challenges, the creation of work-friendly jobs in order to improve the welfare of the population, reduce the income gap and ensure income is one of the most important tasks of the state.

The relevance of the research topic is due to the need to strengthen the effectiveness of the policy of state regulation of income of the population, the purpose of which is to increase the income of the population on the basis of employment, protection from fluctuations in the economic situation and assistance to socially vulnerable segments of the population. Changes in the sphere of formation and distribution of incomes of the population in modern conditions of state development, the constant change in the system of inter-budgetary relations determine the relevance of the study of the problem of state regulation of incomes of the population.

The purpose of the article is to determine the role of state regulation of income of the population in the socio-economic development of the country in the Republic of Kazakhstan.

The article reviews the system of state regulation of incomes of the population in the Republic of Kazakhstan and its main methods, evaluates the main socio-economic indicators and provides recommendations for improving the system of state regulation of incomes of the population in the Republic of Kazakhstan.

In general, the inability to ensure stable income growth of the population, a relatively low level of labor income, high self-employment of the population, failure to achieve goals for real income growth in the future are risks that have a significant impact on the socio-economic development of the country. As a result of the conducted research, the authors come to the conclusion that in order to ensure the socio-economic development of the country, it is necessary to improve the system of state regulation of incomes of the population.

Methods of systematic, analytical, economic and statistical analysis were used in the study. The statistical data of the World Bank, the National Bureau of Statistics of the Agency of the Republic of Kazakhstan for Strategic Planning and Reforms were used as the materials of the scientific research.

The value of the conducted research is characterized by the possibility of applying the results of the study by state regulatory bodies in the development of state policy in the field of state regulation of income of the population in the Republic of Kazakhstan.

Key words: income of the population, state regulation, poverty, social inequality, living wage.

Р.Б. Майданов^{1*}, А.С. Асилова¹, А.С. Нуртазинова², Ж. Ранов¹

¹Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

²Филиал Республиканского Государственного Казенного Предприятия

«Академия Государственного Управления при Президенте Республики Казахстан» по области Улытау, Казахстан, г. Жезказган

*e-mail: rinatmaidanov@gmail.com

Роль государственного регулирования доходов населения в социально-экономическом развитии страны

На сегодняшний день в связи с тем, что Республика Казахстан переживает сложный период в связи с глобальной пандемией, снижением деловой активности в связи с геополитической ситуацией и вызовами национальной безопасности, создание благоприятных для труда рабочих мест в целях повышения благосостояния населения, сокращения разрыва в доходах населения и обеспечения доходов является одной из важнейших задач государства.

Актуальность темы исследования обусловлена необходимостью усиления эффективности политики государственного регулирования доходов населения, целью которой является повышение доходов населения на основе занятости, защиты от колебаний экономической ситуации и помощи социально уязвимым слоям населения. Изменения в сфере формирования и распределения доходов населения в современных условиях развития государства, постоянное изменение системы межбюджетных отношений определяют актуальность исследования проблемы государственного регулирования доходов населения.

Цель статьи – определить роль государственного регулирования доходов населения в социально-экономическом развитии страны в Республике Казахстан.

В статье проведен обзор системы государственного регулирования доходов населения в Республике Казахстан и ее основных методов, проведена оценка основных социально-экономических показателей и даны рекомендации по совершенствованию системы государственного регулирования доходов населения в Республике Казахстан.

В целом, невозможность обеспечить стабильный рост доходов населения, относительно низкий уровень трудовых доходов, высокая самозанятость населения, недостижение целей по росту реальных доходов в будущем являются рисками, имеющими существенное влияние на социально-экономическое развитие страны. В результате проведенного исследования авторы приходят к выводу, что для обеспечения социально-экономического развития страны необходимо совершенствование системы государственного регулирования доходов населения.

При проведении исследования использовались методы системного, аналитического, экономического и статистического анализа. В качестве материалов научного исследования использованы статистические данные Всемирного банка, Национального бюро статистики Агентства Республики Казахстан по стратегическому планированию и реформам.

Ценность проведенного исследования характеризуется возможностью применения результатов исследования органами государственного регулирования при разработке государственной политики в области государственного регулирования доходов населения в Республике Казахстан.

Ключевые слова: доходы населения, государственное регулирование, бедность, социальное неравенство, прожиточный минимум.

Кіріспе

Халық табысын арттыру және оны бәсекеге қабілетті деңгейде сақтау Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуының ең өзекті мәселелерінің бірі болып табылады.

Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К. Тоқаев өз жолдауында: «Жалақыны нарықтағы жағдайға сай өсіру – халықтың әлауқатын арттырудың басты факторы», ? деп атап өтті (ҚР Президентінің Қазақстан халқына жолдауы, 2022).

Қазақстан Республикасы азаматтарының табысының негізгі көзін жалақы құрайды, бірақ бүгінгі таңда елдегі жалақы мөлшері тұрғындардың қажеттіліктерін қанағаттандыру міндетін орындай алмауы және өмір сүрудің ең қажетті жағдайларын да қамтамасыз ете алмауы жиі орын алуда.

Соңғы жылдары Қазақстан Республикасындағы ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен табысы бар халықтың үлесінің арту тенденциясы байқалуда. Тәуелсіздік жылдарында қол жеткізген нәтижелер мен қалыптасып келе жатқан әлеуметтік тұрақтылық соңғы жылдары болған жаһандық өзгерістердің әсерінен қайта шиеленісе түсті. Қоғамда табыстың саралануы мен теңсіздігі, жұмыссыздық деңгейі мен кедейлік деңгейінің артуы, халықтың ішкі және сыртқы көші-қонының ұлғаюы, адамдардың әлеуметтік қорғалуы деңгейінің төмендеуі орын алды. Аталған мәселелерді шешу мемлекет тарапынан белсенді араласуды талап ететіндігі сөзсіз.

Халық табысын мемлекеттік реттеу мемлекеттің реттеуші функцияларының бірі болып табылады. Халық табысын мемлекеттік реттеудің көптеген әдістерінің ішінде құқықтық, әкімшілік, экономикалық әдістерді атап өткен жөн, олар өз кезегінде тікелей және жанама болып бөлінеді.

Халықтың өмір сүру сапасы мен деңгейін арттыру мемлекеттік экономикалық саясат-

ты, атап айтқанда тікелей және жанама реттеу әдістеріне сүйене отырып халықтың табысы мен шығыстарын мемлекеттік реттеу жүйесінің тетіктерін жетілдіруді талап етеді. Осыған байланысты халық табысын мемлекеттік реттеу саясатын тиімді жүзеге асырудың мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы рөлі айқындала түседі.

Зерттеу объектісі – елдің әлеуметтік-экономикалық дамуы.

Зерттеу пәні – Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеудің елдің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы рөлі.

Мақаланың мақсаты – Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеудің елдің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы рөлін анықтау.

Аталған мақсатқа жету үшін келесідей міндеттер қойылды:

- халық табысын мемлекеттік реттеудің елдің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы рөлін анықтау үшін теориялық шолу жасау;

- Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесінің қазіргі жағдайына талдау жасау және шет елдік тәжірибемен салыстыру;

- Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесінің негізгі мәселелерін анықтау;

- елдің әлеуметтік-экономикалық дамуы тұрғысынан Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесін жетілдіру бойынша ұсыныстар жасау.

Зерттеу барысында жүйелік, аналитикалық, экономикалық және статистикалық талдау әдістері қолданылды. Ғылыми зерттеу материалдары ретінде Дүниежүзілік банктің, Қазақстан Республикасы стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің ұлттық статистика бюросының статистикалық деректері қолданылды.

Зерттеу гипотезасы – халық табысын мемлекеттік реттеу елдің әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз етудің маңызды факторы.

Жүргізілген зерттеудің құндылығы зерттеудің нәтижелерін мемлекеттік реттеу органдары Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу саласындағы мемлекеттік саясатты әзірлеу кезінде қолдану мүмкіндігімен сипатталады.

Әдебиеттерге шолу

Халық табысын мемлекеттік реттеу – заң шығарушы, атқарушылық және қадағалаушылық сипаттағы әдістер мен құралдарды қолдану негізінде мемлекеттің халықтың табыс деңгейіне және оның қалыптасу көздеріне ықпал ету саясаты.

Бүгінгі таңда табыс деңгейі адамның өмір сүруі үшін ең қажетті жағдайлар мен қажеттіліктерді қамтамасыз ете алмайтын жағдайлар жиі кездесіп жатады. Бұның негізінде мемлекеттің алдында ең төменгі жалақы деңгейін белгілеу, жалдамалы жұмысшылардың еңбекақысын тұрақтандыру, сонымен қатар халықтың басқа да табыс көздерін табуын қамтамасыз ету мәселесі туындайды.

Халық табысы аса маңызды әлеуметтік-экономикалық категория ретінде көптеген жетекші шетелдік және отандық зерттеушілердің жұмыстарында көрініс тапты.

Д.Рикардо, А.Смит, К.Маркс, Ф.Энгельс, Дж.Кейнс, Д.Гелбрейт және т.б ғалымдардың еңбектері халық табысын мемлекеттің реттеудің экономикалық теориясының негізін қалады. Аталған ғалымдардың тұжырымы бойынша халық табысын мемлекеттік реттеу функциясы мемлекеттің негізгі функцияларының бірі болып табылады.

Нарықтық экономика жағдайында халық табысының теңсіздігі мәселесі ерекше орын алады. Халық табысының теңсіздігі мемлекеттің экономикалық өсу қарқынын тежеуші фактор болып табылады. Ф.Ларрен мен Р.Вергар 45 мемлекеттің макроэкономикалық көрсеткіштерін талдау нәтижесінде халық табысының теңсіздік деңгейінің артуы жан басына шаққандағы өндірістің төмендеуіне әкеліп соқтырады және табыс теңсіздігінің болуы экономикалық өсуді тежейді деген қорытындыға келді. Т.Персон мен Г.Табеллинидің пікірінше, халық табысының теңсіздігі мен экономикалық өсудің арасында айқын кері байланыс бар, ал қоғамның ең бай квинтильдік тобының табысының 0,07%-ға артуы экономиканың орташа жылдық өсу қарқынын 0,5%-ға төмендетеді (Азгальдов, 2014).

D.Chambers & C.O'Reilly (2022) өз еңбегінде Америка Құрама Штаттарындағы соңғы 10 жыл аралығындағы халық табысын мемлекеттік реттеу саясатын 50 штаттың деңгейінде қарастырып, халық табысын мемлекеттік реттеу саясаты тиімсіз жүзеге асырылған жағдайда мемлекеттің араласу деңгейі мен халық табысының теңсіздігі деңгейінің арасында кері корреляциялық байланыс орын алатындығын дәлелдеді.

Statista порталының мәліметтеріне сәйкес 2022 жылдың соңындағы жағдай бойынша жалпы әлем бойынша 3,32 миллиард адам немесе еңбекке қабілетті жастағы адамдардың 55,8% жалдамалы жұмысқа орналасқан. Яғни, ол адамдардың негізгі табыс көзі жалдамалы жұмыс атқарғандығы үшін төленетін жалақы болып табылады. Ең төменгі жалақы деңгейін белгілеу әлемдік тәжірибеде халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесінің маңызды құралы болып табылады. Халықаралық деңгейде ең төменгі жалақы деңгейін белгілеу Біріккен Ұлттар Ұйымының жанындағы Халықаралық еңбек ұйымының № 131 «Minimum Wage Fixing Convention 1970» Конвенциясының негізінде жүзеге асырылады.

2016 жылғы жағдай бойынша Халықаралық еңбек ұйымына мүше 187 мемлекеттің 90%-дан астамында мемлекеттік деңгейде ең төменгі жалақы деңгейін анықтайтын заңнама қабылданған. Ең төменгі жалақы деңгейін белгілеу жалдамалы қызметтегі азаматтарды заңсыз төмен жалақыдан қорғау, олардың табысын инфляциядан қорғау, сонымен қатар, жұмыскерлерді негізгі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қажетті табыс деңгейімен қамтамасыз ету мақсаттарын көздейді (Yeshchenko et al, 2019).

A. Noël (2019) өз еңбегінде әлемдік ЖІӨ 60%-ға жуық үлесі тиесілі Экономикалық ынтымақтастық пен даму ұйымына мүше нарықтық экономикасы бар 18 елдің 1990-2010 жылдар аралығындағы халық табысын мемлекеттік реттеу саясатын талдап, халық табысын қорғау азаматтардың экономикалық және әлеуметтік әл-ауқатын дамытуды көздейтін мемлекеттің саясатына сәйкес келеді деген қорытынды жасайды.

L. Suhanyü және т.б. авторлар (2016) халық табысын мемлекеттік реттеуді экономикалық теория тұрғысынан зерттеп, оны халықаралық миграцияның маңызды факторы ретінде қарастырады. Автордың пікірінше елдегі жалақы деңгейінің төмендігі азаматтардың басқа елдердің нарығына көшуінің маңызды себептерінің бірі болып табылады.

Өз кезегінде, I. Kurbatova (2019) халық табысының теңсіздігінің елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына, оның ішінде адами капиталдың дамуына әсерін зерттеп, халық табысы теңсіздігінің жоғары дәрежеде болуы адами капиталдың дамуына, экономикалық жүйенің әлеуметтік тұрақтылығына кері әсер етеді деп пайымдайды.

Кейбір ғалымдардың пікірінше мемлекеттің халық табысын реттеу саясаты халықтың қаржылық сауатын арттыру, қаржылық қызметтердің қолжетімділігін қамтамасыз етуді де қамтуы қажет. 116 дамушы мемлекеттің 2004-2016 жж. аралығындағы көрсеткіштерін талдау нәтижесінде аталған шараларды қамтамасыз ету елдегі халық табысының артуына, кедейлік деңгейінің төмендеуіне, халық табысының теңсіздігінің азаюына оң әсер ететіндігі анықталды (Md Abdullah O. & Kazuo I., 2020).

Әлемдік тәжірибеде халық табысын мемлекеттік реттеудің анықталған бағыттарының Қазақстан Республикасында жеткіліксіз зерттелуі мен даму деңгейі зерттеудің мақсаты мен міндеттерін айқындайды.

Жалпы, зерттеу нәтижелерінің құрылымы Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесін талдауға негізделіп отырып құрылған.

Әдіснама

Зерттеу Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесін құрайтын көрсеткіштерді талдауға негізделген.

Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеудің елдің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы ролін талдау келесі кезеңдерді қамтиды:

- мәліметтерді жинау және топтау, зерттеу тақырыбына қатысты деректер базасын құру;

- жинақталған статистикалық деректерді өңдеу және оны әлемдік тәжірибемен салыстыра отырып талдау;

- Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесінің қазіргі жағдайына талдау жасау;

- алынған нәтижелерге сүйене отырып Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесін жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Мақалада халық табысын мемлекеттік реттеу мәселесіне әдебиеттік шолу және теориялық көзқарастарды талдау қарастырылған, оның

әртүрлі нысандары сипатталған, сондай-ақ Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесін жетілдіру бойынша ұсыныстар берілген.

Мақалада жүйелік, аналитикалық, экономикалық және статистикалық талдау әдістері қолданылды.

Зерттеудің ақпараттық базасын Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросының, Дүниежүзілік банктің, халықаралық порталдардың ақпараттары мен статистикалық деректері және мемлекеттік бағдарламалар, даму стратегиялары, мемлекет басшысының халыққа жолдаулары құрады.

Нәтижелер мен талқылау

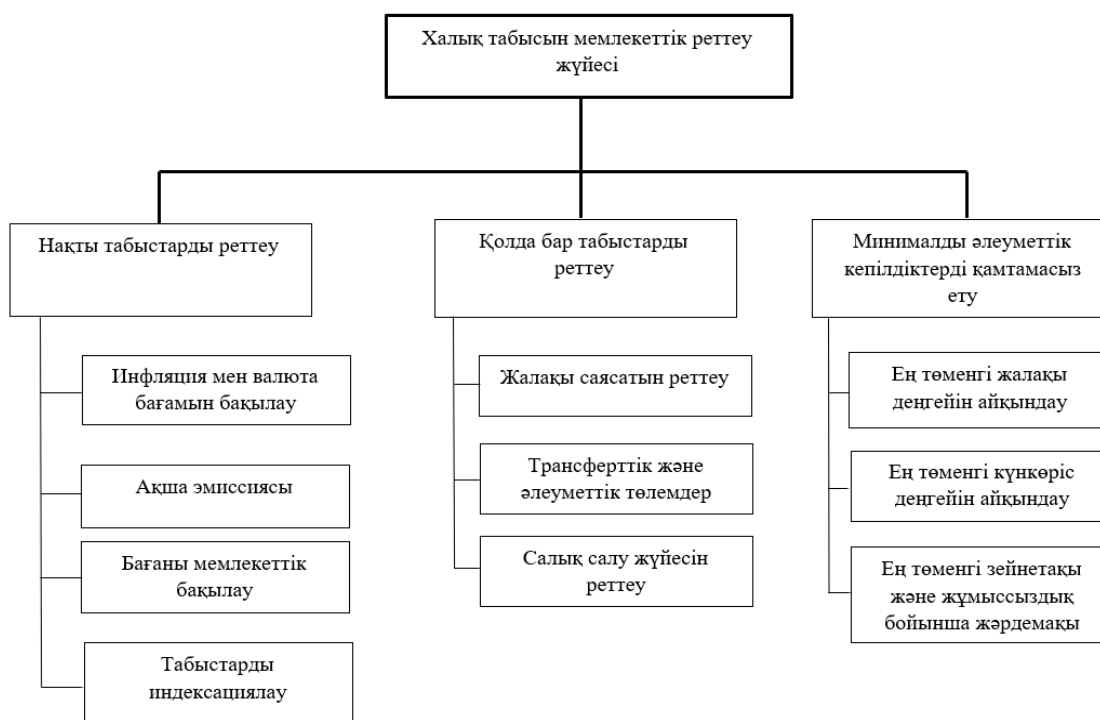
Кез-келген мемлекетте халық табысын мемлекеттік реттеу сол ел азаматтарының әл-ауқаты мен өмір сүру сапасын жақсарту мақсатын көздейді. Елдегі халықтың табыс деңгейіне жалпы ел экономикасының жағдайы мен сол мемлекет жүргізіп отырған әлеуметтік саясат тікелей әсер ететіндігі сөзсіз.

Халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесі мемлекеттің экономикалық және әлеуметтік функцияларының торабында жүзеге асырылатын шаралардың кешенінен тұрады.

Нарықтық экономика жағдайындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесінің негізгі құралдарын 1-суретте көрсетілгендей топтастыруға болады.

Халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесін талдау үшін халық табысының негізгі құрылымын анықтау қажет. 2022 жылдың соңындағы көрсеткіштер бойынша Қазақстан Республикасы халқының ақшалай табыстарының құрылымында жалдамалы жұмыстан түскен табыстың үлес салмағы ең жоғары (64,10%) және соңғы жылдары оның үлесі артып келеді. 2020 жылы бұл көрсеткіш 57,9%, ал 2021 жылы 60,7% құраған, яғни 2020 жылдан бері 6,2% өсім көрсеткен.

Сонымен қатар, 2022 жылы жалдамалы емес жұмыстан, яғни, кәсіпкерлік қызметтен түскен табыстың үлесі 9,10%, зейнетақы табысы 18,10%, туыстары мен таныстарынан материалдық көмек, алименттер 4,20%, жәрдемақыдан табыс 3,50%, стипендиялардан табыс 0,50%, меншіктен түскен табыс 0,40% және АӘК және тұрғын үйлік көмектен табыс 0,10% құрады (2-сурет).

1-сурет – Халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесінің құрылымы
Ескерту – авторлар құрастырған

Қала мен ауыл тұрғындарының табыс құрылымында еңбек қызметінің сипатына байланысты айырмашылық бар. 2022 жылдың 3-тоқсанындағы деректерге сәйкес Қазақстан Республикасындағы қала халқының табысы 65,6% жалдау жұмысынан түскен табыстардан және 7,4% жалдамалы емес жұмыстан (яғни, өзін-өзі жұмыспен қамтудан және кәсіпкерлік қызметтен түскен табыстардан) түскен табыстардан құралған.

Ауыл тұрғындарының негізгі табыс көзін жалдамалы жұмыстан түсетін табыс (60,8%) және жалдамалы емес жұмыстан түскен табыстар (13,7%) құрайды.

Сондықтан, ауылдық жерлер үшін өзін-өзі жұмыспен қамтудан түсетін табыс үлесі салмағының неғұрлым жоғары болуы қала тұрғындарына қарағанда тән болып табылады.

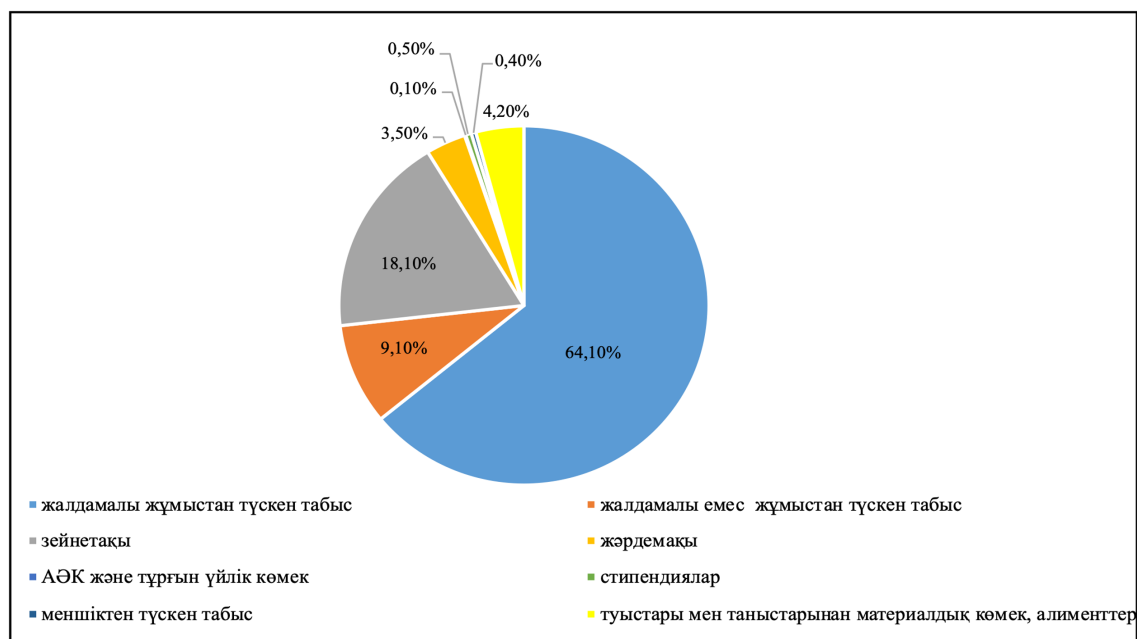
Сондай-ақ, ел халқының үлкен бөлігі өзін-өзі жұмыспен қамтудан жеткілікті табыс ала алмайтындығын да атап өткен жөн. 2022 жылдың

3-тоқсанындағы жағдай бойынша Қазақстан Республикасында 2,1 миллионнан астам өзін-өзі жұмыспен қамтыған, олардың 49,5% айына 100 мың теңгеден төмен табыс табады, 3,4% табысы күнкөріс деңгейінен төмен.

2-суретте көрсетілгендей Қазақстан Республикасында халық табысының негізгі бөлігін жалдамалы жұмыстан түскен табыс құрайды. Бұл мемлекет тарапынан жүзеге асырылатын жалақы саясатының маңыздылығын айқын көрсетеді.

Сарапшылар елдегі жалақы деңгейін әділірек бағалау мақсатында орташа жалақы көрсеткішінің орнына медиандық жалақы көрсеткішін қолдануды ұсынады. Медиандық жалақы – бұл жалақы мөлшері бойынша жұмысшылар санын бөлу қатарының орталығында тұратын және оны екі тең бөлікке бөлетін жалақы мөлшері.

Қазақстан Республикасы бойынша соңғы жылдардағы медиандық жалақы мөлшерінің динамикасын 1-кестеден көруге болады.

2-сурет – ҚР халқының 2022 ж. ақшалай табыстарының құрылымы
Ескерту – ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің ұлттық статистика бюросы мәліметтері негізінде авторлар құрастырған

1-кесте – 2019-2022 жж. аралығындағы Қазақстан Республикасындағы медиандық жалақы динамикасы, тенге

Өңір	2019	2020	2021	2022	Өзгеріс 2022/2021, %
Қазақстан Республикасы	112 281	142 718	165 816	204 149	23,12%
Ақмола	99 224	124 919	145 890	182 318	24,97%
Ақтөбе	110 525	142 495	154 081	199 503	29,48%
Алматы	96 224	124 578	156 300	178 077	13,93%
Атырау	159 911	195 936	228 244	269 234	17,96%
Батыс Қазақстан	96 944	125 081	149 121	184 607	23,80%
Жамбыл	94 472	114 922	140 006	176 842	26,31%
Қарағанды	116 536	145 858	166 643	213 507	28,12%
Қостанай	104 861	130 612	145 003	189 033	30,36%
Қызылорда	97 281	126 696	146 665	184 458	25,77%
Маңғыстау	148 063	176 112	192 123	257 658	34,11%
Павлодар	119 567	145 230	173 067	207 543	19,92%
Солтүстік Қазақстан	94 482	119 484	131 662	171 387	30,17%
Түркістан	90 107	119 823	145 819	177 900	22,00%
Шығыс Қазақстан	106 412	133 059	162 649	188 634	15,98%
Астана қаласы	165 645	198 482	216 724	258 535	19,29%
Алматы қаласы	142 334	170 874	189 122	231 958	22,65%
Шымкент қаласы	92 274	130 685	153 883	175 588	14,10%

Ескерту – ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің ұлттық статистика бюросының мәліметтері негізінде авторлар құрастырған

ҚР Президенті Қ.К. Тоқаев мемлекеттің жалақы саясатын жетілдіру қажет екендігіне тоқталып, оның ішінде экономикалық өзгерістерді сипаттайтын динамикалық көрсеткіштерді негізге алатын ең төменгі жалақы деңгейін анықтаудың жаңа әдістемесін енгізуді тапсырған болатын.

Әлемдік тәжірибеде елдегі заңнамамен бекітілген ең төменгі жалақының халықты қажетті әлеуметтік қорғауды қамтамасыз етуін бағалауда Кейтц индексі кеңінен қолданылады.

Кейтц индексі (ағылш. Kaitz index) – бұл заңнамамен бекітілген ең төменгі жалақының сол елдегі медиандық жалақы деңгейіне қатынасымен сипатталатын экономикалық көрсеткіш. Кейтц индексі келесі формуламен есептеледі:

$$MW_t = \frac{m_t}{w_t}, \quad (1)$$

мұндағы m_t – t жылы үшін заңнамамен бекітілген елдегі ең төменгі жалақы мөлшері, w_t – t жылындағы ел бойынша медиандық жалақы мөлшері.

Халықаралық еңбек ұйымының ұсынысы бойынша Кейтц индексі 50% деңгейінде болу қажет. Ал Еуропалық Одақ өз мүше елдеріне Кейтц индексінің деңгейін 60% деңгейде ұстауды ұсынады.

Кейтц индексі неғұрлым жоғары болса, соғұрлым жұмысшылардың үлесі ең төменгі жалақыға жақын жалақы алады. Бұл ең төменгі жалақының өзгерту негізінде мемлекет экономикаға соғұрлым көп әсер ету мүмкіндігіне ие болады дегенді білдіреді. Алайда, оның абсолюттік мәні 60%-дан жоғары болса, ол елдегі жалпы әлеуметтік жағдайдың төмендігінің де көрсеткіші болуы мүмкін.

2-кесте – 2021 жылдағы бірқатар әлем елдері бойынша Кейтц индексі

Ел атауы	Минималды айлық жалақы, АҚШ долларымен	Медиандық айлық жалақы, АҚШ долларымен	Кейтц индексі
Бельгия	1 935,63	4 330,26	44,70%
Канада	1 932,57	3 904,18	49,50%
Франция	1 838,69	3 019,20	60,90%
Португалия	917,61	1 386,12	66,20%
Германия	1 886,38	3 691,54	51,10%
Оңтүстік Корея	1 593,13	2 598,90	61,30%
Түркия	404,22	572,54	70,60%
АҚШ	1 256,67	4 333,33	29,00%
Ресей Федерациясы	172,19	576,13	29,89%
Қазақстан	98,45	365,70	26,92%

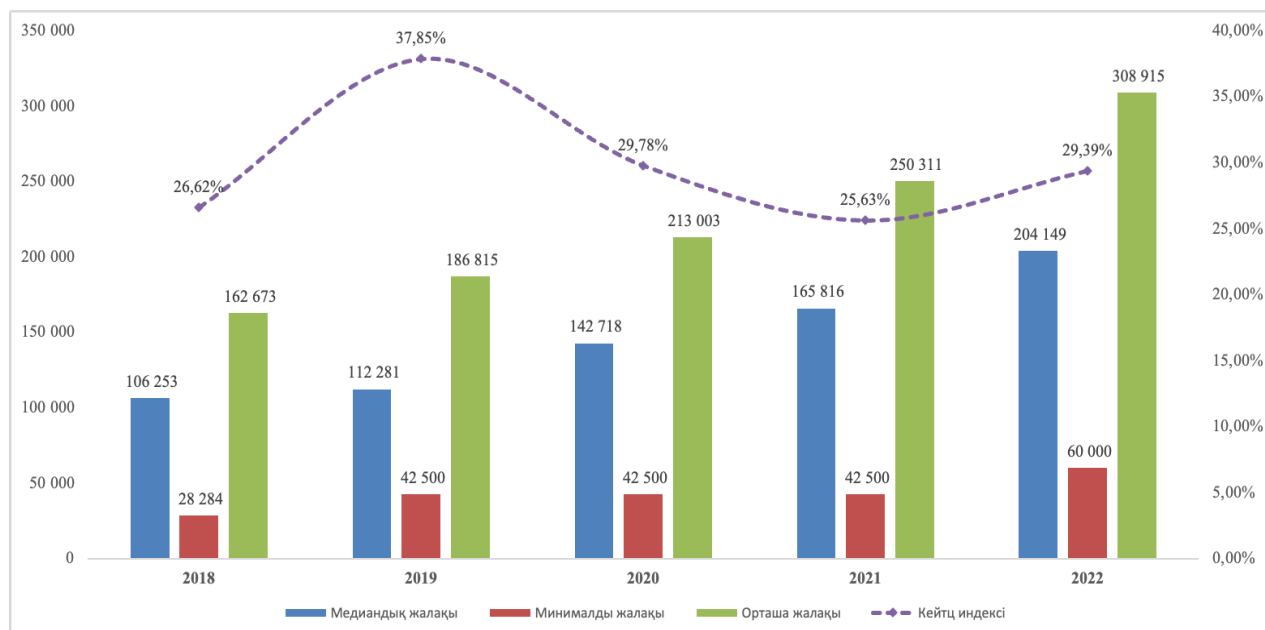
Ескерту – ЭЫДҰ ресми мәліметтерінің және ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің ұлттық статистика бюросының мәліметтері негізінде авторлар құрастырған

2021 жылдың соңында Қазақстан Республикасында Кейтц индексі 25,6% құраса, 2022 жылы елдегі ең төменгі жалақы мөлшері – 60 000 теңгені, медиандық жалақы – 204 149 теңгені, сәйкесінше, Кейтц индексі 29,4% деңгейінде болды.

Қазақстан Республикасындағы ең төменгі жалақының жыл сайынғы өсуі орташа жалақының динамикасына сәйкес келмейді, ал

ең төменгі жалақының медиандық көрсеткішке қатынасы (Кейтц индексі) Халықаралық еңбек ұйымы ұсынған деңгейден әлдеқайда артта келеді және тұрақты өсу динамикасына ие емес (3-сурет).

Атап айтқанда, соңғы 5 жыл ішінде медиандық және ең төменгі жалақы арасындағы максималды арақатынас 2019 жылы 37,85% деңгейінде болды.

3-сурет – ҚР 2018-2022 жж. аралығындағы негізгі жалақы көрсеткіштерінің динамикасы
Ескерту – ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің ұлттық статистика бюросы мәліметтері негізінде авторлар құрастырған

Соңғы жылдары медиандық және орташа жалақы арасындағы алшақтықтың ұлғаюы байқалады. 2022 жылы бұл алшақтық 1,5 есеі құраған (ЭЫДҰ елдерінде алшақтық 1,13 есе). Бұның нәтижесінде халық табыстарының біркелкі бөлінбеу үрдісі байқалады және елде табыс теңсіздігі мәселесі туындайды.

Жалпы, Қазақстан Республикасында Кейтц индексінің әлем елдерімен салыстырғанда төмен болуының басты себебі ең төменгі жалақы мөлшерін анықтауда динамикалық көрсеткіштердің ескерілмеуінде, нәтижесінде бұл көрсеткіш экономикадағы серпінді өзгерістерге ілесе алмайды. Ең төменгі жалақы деңгейін анықтау әдістемесін анықтау үдерісін мемлекеттік органдар мен бизнес өкілдерін, еңбекақы төлеу саласындағы халықаралық және жергілікті сарапшылардың, еңбекшілердің кәсіподақтарының үйлестірілген қатысуын қамтамасыз ете отырып жүзеге асыру қажет деп есептейміз.

Мысалы, көршілес Ресей Федерациясында 2021 жылдың 1 қаңтарынан бастап ең төменгі жалақыны есептеу әдістемесіне өзгеріс енгізілді. Ең төменгі жалақы әр аймақ үшін саралау коэффициентін ескере отырып, өткен жылдағы Ресей Федерациясындағы медиандық жалақының 42% мөлшерінде есептеледі. Бұның нәтижесінде, алдағы уақытта Ресей Федерация-

сында Кейтц индексі 42% дейін өсім көрсетеді деп күтілуде.

Әлемдік тәжірибеде ең төменгі жалақы деңгейін заңнамалық бекітілуі де оң нәтижеге алып келмеуі кездесіп жатады. Мысалы, Германияда 2015 жылы ең төменгі жалақы сағатына 8,50 евро деңгейінде бекітілген. Алайда, сағатына төленетін жалақы айтарлықтай артқанымен, ел азаматтарының 1 ай ішінде алатын жалақысының жалпы сомасы көп адамдар үшін еш өзгеріссіз қалған. Шығындарды арттыруды қаламаған жұмыс берушілер сағатына төленетін еңбекақыны арттырғанымен, ішінара жұмыс күнінің ұзақтығын қысқартқан. Ең төменгі жалақыны бекіту нәтижесінде кей кәсіпорындар өз өнімдерінің бағасын ұлғайтса, кейбір жерлерде жұмыс берушілер өз қызметкерлерінен еңбек қарқындылығын арттыруды талап ете бастаған (Bruttel, 2019).

Халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесінің тағы да бір маңызды құралы елдегі халық табысын инфляциядан қорғау болып табылады. Жалақыны индексстеу номиналды жалақы деңгейін инфляциядан қорғау әдісі ретінде нарықтық экономикасы бар дамыған елдерде кеңінен қолданылады.

Жалақыны инфляция деңгейіне сәйкес индексстеу қажеттілігі тауарлар мен қызметтердің тұтынушылық бағасының өсуіне байланы-

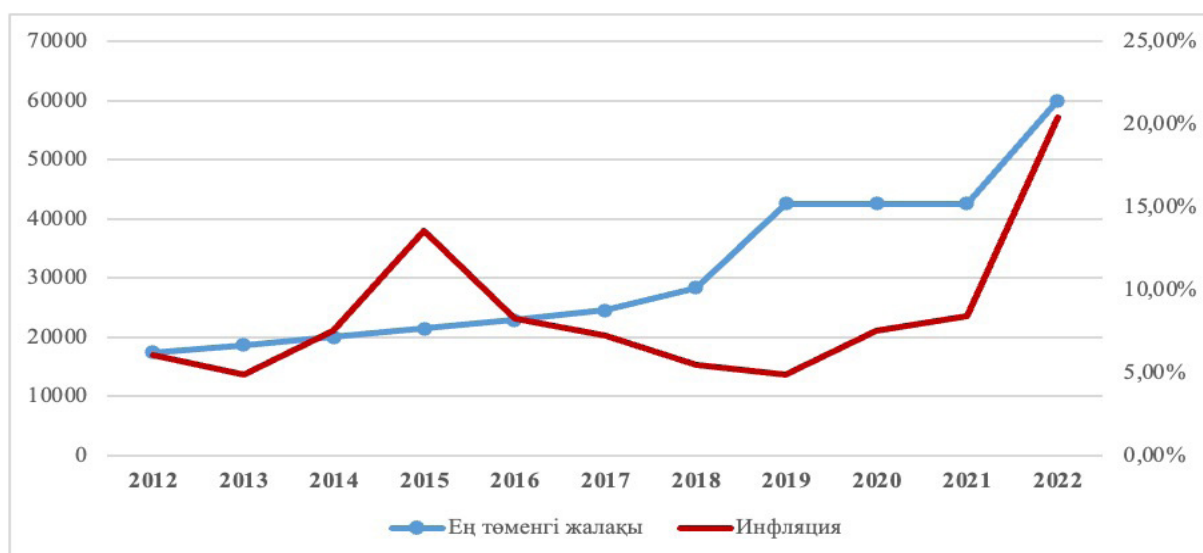
сты туындайды. Индексация жасау арқылы жалақының нақты деңгейі мен оның сатып алу қабілетінің деңгейінің жоғарылауы қамтамасыз етіледі.

Іс жүзінде бағаның өсуі мен жалақыны индекстеудің арасында белгілі бір уақыт кезеңі өтетіндігі сөзсіз, өйткені табысты реттеу, әдетте, бағаның өсуі белгілі бір деңгейге жеткеннен кейін ғана жүзеге асырылады. Әрине, бұл кешігу нақты жалақыны инфляциядан қорғау құралы ретінде индексацияның тиімділігін азайтуы мүмкін. Сондықтан, әлемдік тәжірибеде индекс-теу әдетте белгілі бір кезеңдегі баға индексінің орташа мәніне негізделеді.

Жалақыны индекстеу инфляциялық процестерді жеделдетуі де мүмкін, яғни өмір сүру

деңгейінің төмендеуі жағдайында жалақының бақылаусыз өсуі нәтижесінде инфляция деңгейі де айтарлықтай өсуі мүмкін. Алайда, номиналды жалақының өсу қарқынын бақылап, белгілі бір индекс-теу ережелерін ұстау негізінде оның алдын алуға болады.

Қазақстан Республикасында жалақыны инфляция деңгейіне сәйкес индекс-теуді жүзеге асыру заңнама тұрғысынан еш қарастырылмаған. 4-суреттен байқап отырғанымыздай, мемлекеттік аппарат тарапынан бекітілетін ең төменгі жалақы деңгейі барлық жағдайларда инфляцияның өзгерісімен қатар ілеспейді. Мысалы, 2019-2021 жылдар аралығында ең төменгі жалақы деңгейі 42 500 теңгені құрап, еш өзгеріске ұшырамаған.

4-сурет – ҚР ең төменгі жалақы деңгейі мен инфляция деңгейінің динамикасы

Ескерту – ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің ұлттық статистика бюросы мәліметтері негізінде авторлар құрастырған

Әлемдік тәжірибеде жалақыны индекс-теу тетіктері ең алдымен халықтың игіліктердің белгіленген жиынтығын сатып алуға материалдық мүмкіндігін сақтау құралы ретінде қолданылады. Сонымен қатар, жалақыны индекс-теу халық тұтынатын тауарлардың ең төменгі жиынтығын кезеңді түрде жаңартып отыру арқылы белгілі бір өмір сүру деңгейін сақтауға, сондай-ақ мемлекеттік әлеуметтік қамтамасыз ету бағдарламаларымен қамтылған адамдардың өмір сүру деңгейін тұрақты сақтандыруға бағытталған.

Бельгия, Дания, Исландия, Италия және т.б. елдерді жалақыны индекс-теу заңнамалық тұрғыда бекітілген және ол жұмысшылар кәсіподақтарының тұрақты бақылауында болатын ұжымдық шарттардың қалыптасқан жүйесінің болуымен байланысты.

Еуропалық Одақ елдерінде жалақыны автоматты түрде индекс-теу механизмі бар. Бұл елдердегі арнайы бақылаушылар өмір сүру құнының ауытқуын және оның халықтың сатып алу қабілетіне әсерін бақылайды. Бөлшек сауда бағасының индексін тұрақты есептеу

негізінде жалақыны автоматты түрде индекстеу негізделген. Автоматты индексацияның мақсаты – жалақыны өмір сүру құнының өсуіне байланыстыру арқылы халықтың сатып алу қабілетін бір деңгейде ұстау болып табылады (ILO, Global Wage Report 2020-21, 2022).

Ресей Федерациясында жалақыны индекстеу тәртібі жергілікті нормативтік құқықтық актілерде, еңбек немесе ұжымдық келісімшарттарда белгіленеді. Бұл құжаттарда индекстеу туралы негізгі ережелер, есептеу формуласы, оны есептеудің мөлшері мен шарттарын көрсетіледі.

Қазақстан Республикасында төменгі табыс деңгейі халықтың ең негізгі қажеттіліктерін қамтамасыз ете алмау жағдайларын болдырмау үшін еңбек заңнамасында жалақыны міндетті индекстеу нормасын бекіту қажет.

Осылайша, қалыптасқан жағдай халық табысын мемлекеттік реттеу мәселелерінің кешенді шешімін әзірлеу үшін мемлекеттік аппарат ең төменгі жалақыны индексациялау, аймақтар, салалар мен кәсіптер арасындағы жалақыдағы шамадан тыс дифференциацияны болдырмау, жалақыны салалық көбейту коэффициенттерін белгілеу әдістерін әзірлеуді қолға алу қажеттігін айқындайды.

Қорытынды

Кез-келген мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық даму деңгейінің көрінісін сол ел халқының табыс деңгейінсіз сипаттау мүмкін емес. Әлеуметтік-экономикалық даму деңгейін сипаттайтын индекстердің барлығы дерлік сол ел халқының әл-ауқаты, ең төменгі жалақы мөлшері, орташа жалақы, кедейлік деңгейі, елдегі табыс теңсіздігі секілді бірқатар көрсеткіштердің негізінде жасақталады. Халықтың әл-ауқатын, өмір сүру деңгейін арттыру – мемлекеттің басты міндеті.

Жаһандық пандемия және әлемдегі геосаяси өзгерістер кезеңінде орнаған экономикалық тұрақсыздық жағдайында Қазақстан Республикасында мемлекет тарапынан халықты әлеуметтік қолдау шаралары жүйесін жүзеге асырды, ал Президенттің халыққа соңғы Жолдауында да негізгі басымдық – экономикалық тұрақсыздықты қамтамасыз ету, өмір сүру сапасы, азаматтардың табысы мен әл-ауқатын артты-

ру мәселелеріне берілді. Бұның барлығы халық табысын мемлекеттік реттеудің елді әлеуметтік дамуындағы аса маңызды ролін анық көрсетеді.

Қазақстан Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесінің қазіргі жағдайын талдау, сонымен қатар, әлемдік тәжірибеге шолу, біздің елімізде бұл сала кешендік өзгерістерді қажет екендігін көрсетті.

Қазақстанда Республикасындағы халық табысын мемлекеттік реттеу жүйесін жетілдіру мақсатында келесі шараларды жүзеге асыру қажет:

- ең төменгі жалақыны белгілеу әдістемесін жетілдіру;

- халық табысын инфляциялық құнсызданудан және төлем қабілетінің тұрақтылығын сақтау мақсатында жалақыны индекстеу механизмін жетілдіру;

- адами капитал саласын арттыру мақсатында ғылым және білімге жұмсалатын бюджеттік қаржыландыруды арттыру және оның жоғары сапасын қамтамасыз ету;

- еңбекақы төлеу саласындағы заңнаманы жетілдіру және заңнаманың сақталуына бақылауды күшейту;

- халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру бойынша шараларды жүзеге асыру;

- халықтың табысын арттыру мақсатында экономиканың нақты секторында жаңа жұмыс орындарын құру;

- халықты мемлекеттік әлеуметтік қолдау жүйесін тиімді трансформациялау;

- табыс деңгейін тұрақты арттыруды қамтамасыз ететін жүйелі шаралар және мемлекеттік қолдау шараларын жүзеге асыру.

Осылайша, мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық саясатының негізгі бағыттары халықтың табысы мен әл-ауқатын арттыруға, халық табысын мемлекеттік реттеу тетіктерін жетілдіруге бағытталуы тиіс.

Мемлекет алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі елдегі халықтың өмір сүру деңгейін жақсартуға, халықтың табысының тұрақты өсуіне қол жеткізуге мүмкіндік беретін халық табысын реттеу жүйесін жетілдірудің ғылыми-теориялық негіздері мен құралдарын зерделеу болып табылады. Нәтижесінде бұл тұтас елдің әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсартуға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Bruttel, O. The effects of the new statutory minimum wage in Germany: a first assessment of the evidence // *Journal for labour market research*. – 2019. – 53, 10, 13 c. <https://doi.org/10.1186/s12651-019-0258-z>.
2. Chambers D., O'Reilly C., Regulation and income inequality in the United States // *European Journal of Political Economy*, Volume 72. – 2022. – 102101, ISSN 0176-2680. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2021.102101>.
3. Global Wage Report 2020-21, ILO. – 2022. – URL: <https://www.ilo.org/global/research/global-reports/global-wage-report/2020/lang--en/index.html> (қаралым күні: 10.01.2023).
4. International Labour Organization's statistics portal – URL: <https://ilostat.ilo.org> (қаралым күні: 09.02.2023).
5. Kurbatova I. A., Permyakova N. P. Income Regulation as an Instrument for the Development of Human Capital // *Proceedings of the International Scientific Conference “Far East Con” (ISCFEC 2018)*, Atlantis Press. – 2019. – С. 1065-1069. <https://doi.org/10.2991/isfec-18.2019.247>.
6. Noël, A. The Politics of Minimum Income Protection in OECD Countries // *Journal of Social Policy*. – 2019. – 48(2). С. 227–247. <http://doi.org/10.1017/S0047279418000351>.
7. OECD.Stat – The Organization for Economic Co-operation and Development Database. – URL: <https://stats.oecd.org>. (қаралым күні: 03.02.2023).
8. Omar, M.A., Inaba, K. Does financial inclusion reduce poverty and income inequality in developing countries? A panel data analysis // *Economic Structures*. – 2020. – 9, 37, 25 c. <https://doi.org/10.1186/s40008-020-00214-4>.
9. Suhanyi, L., Suhanyiova, A., Horvathova, J., Mokrisova, M. Research in wages in selected countries of the european union and in regions of Slovakia // *3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, SGEM Albena, Bulgaria*. – 2016. – С. 521-528. <https://doi.org/10.5593/SGEMSOCIAL2016/B23/S06.066>.
10. World Bank Database – Wage and salaried workers. – URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.WORK.MA.ZS> (қаралым күні: 07.02.2023).
11. Yeshchenko, M., Koval, V., & Tsvirko, O. Economic policy priorities of the income regulation // *Espacios*. – 2019. – 40 (38), 11 c. URL: <https://www.revistaespacios.com/a19v40n38/a19v40n38p11.pdf>
12. Азгальдов Г.Н. Неравенство в доходах: хорошо или плохо? // *Инновации*. – 2014. – №5 (187). С. 15-17. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/neravenstvo-v-dohodah-horoshho-ili-ploho> (қаралым күні: 01.02.2023).
13. Қазақстан Республикасы стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің ұлттық статистика бюросы. – URL: <https://new.stat.gov.kz/ru/industries/labor-and-income/> (қаралым күні: 01.03.2023).
14. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2022 жылғы 1 қыркүйектегі «Әділетті мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам» Қазақстан халқына Жолдауы. – URL: <https://akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy-181416/> (қаралым күні: 05.01.2023).
15. «Халықтың табысын арттырудың 2029 жылға дейінгі бағдарламасы» кешенді жоспарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2022 жылғы 14 сәуірдегі № 218 қаулысы. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2200000218>.

References

1. Azgaldov G.N. (2014) Neravenstvo v dohodah: horoshho ili ploho? [Income Inequality: Good or Bad?] // *Innovacii*. №5 (187), pp. 15-17. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/neravenstvo-v-dohodah-horoshho-ili-ploho> (qaralym kuni: 01.02.2023).
2. Bruttel, O. (2019). The effects of the new statutory minimum wage in Germany: a first assessment of the evidence. *Journal for labour market research*, 53, 10, 13 p. <https://doi.org/10.1186/s12651-019-0258-z>.
3. Chambers D., O'Reilly C., (2022) Regulation and income inequality in the United States, *European Journal of Political Economy*, Volume 72, 102101, ISSN 0176-2680. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2021.102101>.
4. Global Wage Report 2020-21, ILO. – 2022. – URL: <https://www.ilo.org/global/research/global-reports/global-wage-report/2020/lang--en/index.html> (qaralym kuni: 10.01.2023).
5. «Halyqtyñ tabysyn arttyrudyñ 2029 jylğa deingı bağdarlamasy» keşendı josparyn bekitu turaly» Qazaqstan Respublikasy Ūkimetiniñ 2022 jylğy 14 säurdegi № 218 qaulysy. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2200000218>.
6. International Labour Organization's statistics portal. – URL: <https://ilostat.ilo.org> (qaralym kuni: 09.02.2023).
7. Kurbatova I. A., Permyakova N. P. (2019) Income Regulation as an Instrument for the Development of Human Capital, *Proceedings of the International Scientific Conference “Far East Con” (ISCFEC 2018)*, Atlantis Press, pp. 1065-1069. <https://doi.org/10.2991/isfec-18.2019.247>.
8. Memleket basshysy Qasym-Jomart Toqaevtyñ 2022 jylğy 1 qyrküiektegi «Ädiletli memleket. Birtütas ült. Berekeli qoğam» Qazaqstan halqyna Joldauy. – URL: <https://akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy-181416/> (qaralym kuni: 05.01.2023).
9. Noël, A. (2019). The Politics of Minimum Income Protection in OECD Countries. *Journal of Social Policy*, 48(2), pp. 227–247. <http://doi.org/10.1017/S0047279418000351>.
10. OECD.Stat – The Organization for Economic Co-operation and Development Database. – URL: <https://stats.oecd.org>. (qaralym kuni: 03.02.2023).
11. Omar, M.A., Inaba, K. (2020) Does financial inclusion reduce poverty and income inequality in developing countries? A panel data analysis. *Economic Structures* 9, 37, 25 p. <https://doi.org/10.1186/s40008-020-00214-4>.
12. Qazaqstan Respublikasy strategialyq josparlaw jäne reformalar jönindegi agenttiğiniñ ülttyq statistika bürosy. – URL: <https://new.stat.gov.kz/ru/industries/labor-and-income/> (qaralym kuni: 01.03.2023).

13. Suhanyi, L., Suhanyiova, A., Horvathova, J., Mokrisova, M. (2016). Research in wages in selected countries of the european union and in regions of Slovakia. 3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, SGEM Albena, Bulgaria. <https://doi.org/10.5593/SGEMSOCIAL2016/B23/S06.066>.

14. World Bank Database – Wage and salaried workers. – URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.WORK.MA.ZS> (qаралым күні: 07.02.2023).

15. Yeshchenko, M., Koval, V., & Tsvirko, O. (2019). Economic policy priorities of the income regulation. *Espacios*, 40 (38), 11 p. – URL: <https://www.revistaespacios.com/a19v40n38/a19v40n38p11.pdf>

Авторлар туралы мәлімет:

Майданов Ринат Батырханұлы – (корреспондент автор) Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті «Менеджмент» кафедрасының докторанты (Алматы қ., Қазақстан, e-mail: rinatmaidanov@gmail.com)

Асилова Айжан Сарсеновна – экономика ғылымдарының кандидаты, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті «Қаржы және есеп» кафедрасының доценті м.а. (Алматы қ., Қазақстан, e-mail: aijan1910@mail.ru)

Нуртазиева Акбаян Сериковна – экономика ғылымдарының кандидаты, Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясы Ұлытау облысы бойынша филиалының аға оқытушысы (Жезқазған қ., Қазақстан, e-mail: a.nurtazinova@apa.kz)

Ранов Жандос – PhD, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «Қазақ университеті» баспа үйінің директорының орынбасары (Алматы қ., Қазақстан, e-mail: ranov.1985@mail.ru)

Information about authors:

Maidanov Rinat – (corresponding author) Doctoral student of the Department of Management of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: rinatmaidanov@gmail.com)

Asilova Aizhan – candidate of Economic Sciences, acting associate professor of the Department of Finance and accounting of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: aijan1910@mail.ru)

Nurtazinova Akbayan – candidate of Economic sciences, senior lecturer of the branch of the Academy of Public Administration under the president of the Republic of Kazakhstan in Ulytau region (Zhezkazgan, Kazakhstan, e-mail: a.nurtazinova@apa.kz)

Ranov Zhandos – PhD, deputy director of the publishing house «Kazakh Universiteti» of the Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: ranov.1985@mail.ru)

*Поступило 4 апреля 2023 г.
Принято 12 сентября 2024 г.*